

РЕШЕНИЕ

22.03.2017 ел

КАРАР

г. Мензелинск

№ 2

**Татарстан Республикасы Минзэлә муниципаль районында кеше хокуклары
буенча вәкаләтле вәкил хисабы турында**

«2016 елда Татарстан Республикасы Минзэлә районы территориясендә кеше һәм граждан хокукларын һәм ирекләрен саклау турында " Татарстан Республикасы Минзэлә районында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил ярдәмчесе докладын тыңлаганнан һәм фикер алышканнан соң, Минзэлә муниципаль районы Советы **КАРАР ЧЫГАРДЫ:**

1. «2016 елда Татарстан Республикасы Минзэлә районы территориясендә кеше һәм граждан хокукларын һәм ирекләрен саклау турында» Татарстан Республикасы Минзэлә муниципаль районында кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил ярдәмчесе докладын район халкына житкерергә.

2. Минзэлә муниципаль районы Советы Аппаратына сессия барышында әйтелгән тәкъдимнәр һәм искәртмәләрне гомумиләштерергә.

3. Поручить Исполнительному комитету разработать и внести на рассмотрение Совета Мензелинского муниципального района план мероприятий по реализации замечаний и предложений.

4. Элеге карарның үтәлешен тикшереп торуны район башлыгы урынбасары К.Р. Нәжмиевка һәм муниципаль район Советының даими комиссиясенә йөкләргә.

Совет рәисе

А.Ф. Сәлахов

**2016 елда Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле
вәкилнең Минзэлэ районында жәмәгать ярдәмчесе доклады**

**«2016 елда Татарстан Республикасы Минзэлэ муниципаль районының кеше
һәм граждан хокукларын һәм ирекләрен яклау турында»**

Хөрмәтле депутатлар һәм чакырылган кунаклар!

«2016 елда Татарстан Республикасында кеше һәм граждан хокукларын
һәм ирекләрен саклау турында» еллык доклад «Татарстан Республикасында Кеше
хокуклары буенча вәкаләтле вәкил турында» 03.03.2000 №95 Татарстан
Республикасы Законының 26 статьясы нигезендә әзерләнде.

Выбор тематики доклада преимущественно обусловлен содержанием
поступивших в наш адрес обращений (всего в 2016 году их поступило 3549, что
на 18% больше, чем в 2015 году), а также наиболее востребованных в решении
уведомлений, поступающих в государственную информационную систему
Республики Татарстан «Народный контроль». Аерым тәкъдимнәр массакуләм
мәгълүмат чаралары яисә хокук яклау оешмалары материалларыннан кеше
хокукларын бозу турындагы белешмәләрне тикшерү нәтижәләре буенча
барлыкка килде.

Докладка гражданнарның хезмәт хокукларын, торақ хокукларын саклау,
сәламәтлекне саклауга хокук һәм медицина ярдәмен саклау турындагы
бүлекләр кертелгән. Жиденче чакырылыш Россия Федерациясе Федераль
Собраниесе Дәүләт Думасы депутатларын сайлауга һәм Татарстан
Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкил һәм Татарстан
Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе рәисе арасында аларны уздырганда
үзара хезмәттәшлек турында килешүгә бәйле рәвештә аерым бүлек
гражданнарның сайлау хокукларын гамәлгә ашыру турындагы хәлгә анализ
булды. Докладта шулай ук мәжбүри тоту урыннарындагы инвалидларның,
мигрантларның һәм затларның хокукларын үтәү, шулай ук гражданнарның
берләшүгә хокукы турында белешмәләр бар.

Докладның тулы тексти Сезгә тапшырылуын исәпкә алып, үз
чыгышыгызда аның аерым тезисларында гына туктарга рөхсәт итегез.

Кешенең хокуклары лаеклы тормыш дәрәжәсе белән аерылгысыз
бәйләнгән, ул күпчелек гражданнар өчен хезмәт базарында үзен гамәлгә
ашыру һәм хезмәт хакын вакытында алу белән тәэмин ителә.

Кызганычка каршы, контроль-күзәтчелек органнарының системалы эше
булуга карамастан, хезмәт хакын вакытында түләмәү һаман да республикада
проблема булып кала бирә.

Түләү финанс хәле, кагыйдә буларак, үз хезмәткәрләренең хезмәт хакы
буенча оешмаларның бурычы булып санала. Әлеге тикшерү органнары белән

беррәттән, хезмәт хакын түләмәү сәбәбе оешма житәкчесенә табыш алу яки шәхси кызыксынуы булу факты ачыклана, нәтижәдә жинаять эшләре кузгатыла. Практика күрсәткәнчә, мондый кардиналь чаралар күпчелек очракта оешмалар житәкчеләренә бурычларны каплау өчен акча эзләргә ярдәм итә. Әмма, мондый инициатива булмаганда, түләүләр турындагы мәсьәлә үз вакытында хәл ителмәскә дә мөмкин.

Мәсәлән, «Әгерже МСО» ЖЧЖ житәкчесе суд карары белән, оешманың акчасы булмаса да, хезмәт хакын түләмәү сәбәпле, жинаять кылуда гаепле дип табылган.

Әгержедәге суд приставлары хезмәтенә территорияль бүлекчәсендәге вәзгыятьне өйрәнгән вакытта, прокурорның белдерүләре буенча суд акты нигезендә кузгатылган хезмәт хакы буенча бурычларны түләтү турында ике генә башкарма производство башкарды. Әлеге башкарма производстволар буенча акча эзләнгән. Шуңа уңайлы буларак прокуратурага яки судка мөрәжәгать итмәгән калган 14 хезмәткәргә бурычны түләү мәсьәләсе хәл ителмәгән, гәрчә оешмага карата банкротлык процедурасы кертелмәсә дә.

Хезмәткәрләрнең тиешле хезмәт хакын алырга теләмәве - үз эше. Әгәр алар эш бирүче тарафыннан ялгышуга кертелгән булса, аның вәгъдәләре белән конфликтсыз рәвештә барысын да якин арада хәл итәргә яки сәламәтлек торышына бәйлә таләпләр куймыйлар.

Минемчә, жинаять эше кузгатылган очракта өстенлекле максат хезмәт хакы буенча бурычларны судта тикшергәнчә, ә гаепләү хөкеме чыгармыйча, хезмәт хакы буенча бурыч түләргә тиеш. "Жинаять эше бар, ә акча юк" дигән ситуацияләргә булдырмас өчен, банкрот дип танылмаган оешма житәкчеләге белән диалогта, компетентлы органнар тарафыннан бурычларны юкка чыгаруга юнәлтелгән чараларның конкрет планы эшләнергә һәм контрольдә тотылырга тиеш.

Халыкның мәшгульлегенә булышлык итү өлкәсендә максатчан дәүләт сәясәтенә карамастан, гражданның эше эзләгәндә башкарыла торган ачык хокук бозулар бар. Республиканың берничә шәһәрәндә халыкны эш белән тәмин итү үзәкләренә (Казан, Әлмәт) тикшерүләре

Яшел Үзән) күрсәткәнчә, гражданин хөкем ителү генә эшкә алудан баш тартуның бер сәбәбе булырга мөмкин. Һәм бу дөгъвачыга педагогик эшчәнлек яки хөкем ителмәү дөгъвачы өчен мәжбүри критерий булган башка шөгъльгә баш тарту түгел. Кешене эш белән тәмин итү органыннан эшкә "жыештыручы", "урам себерүче", "грузчик" юламасы белән барганда кире кагалар. Яше - тагын бер дискриминацион критерий, аның буенча эш эзләүче "эшсез" булырга мөмкин.

Мондый хокук бозулар халыкның мәшгульлегенә булышлык итү дәүләт сәясәте нигезләренә каршы килә. Шуңа күрә аларга, безнең карашыбызча, фрагментар түгел (бары тик һәркем дә язмый торган эш эзләүченә гаризасы факты буенча гына), ә үзара хезмәттәшлекнең ведомствоара механизмын жайга салырга кирәк. Татарстан Республикасы Хезмәт, халыкны эш белән тәмин итү һәм социаль яклау министрлыгының эш белән тәмин итү органнары зур активлык күрсәтергә тиеш. Үз юнәлешләре буенча эшкә алудан законсыз рәвештә баш тартуларны күрәп, судка мөрәжәгать итү хокукы турында аңлатмалар белән генә чикләнмичә, ә хокук бозучылар турында мөгълүматны күзәтү органына

вакытында тапшырырга. Бәлки, сайлау эш бирүчеләре хакимият органнарының реакциягә керү чараларын сизгәч, уйларлар.

икенче тапкыр, әгәр законлы сәбәпләр булмаса, кеше эшеннән баш тартыргамы.

Республикада гражданның торак хокукларын гамәлгә ашыруга зур игътибар бирелә. Шуңа ук вакытта докладның кайбер тәкъдимнәре хокук мөнәсәбәтләренә бу өлкәсенә кагыла.

Авария хәлендәге торакны бетерү республиканың торак сәясәтендә мөһим юнәлеш булып тора. "Һәлакәтчеләр"не күчерү процессы Авария хәлендәге дип танылган һәм жиңмереләргә тиешле йортларда яшәүче гражданның билгеле бер өләше өчен социаль ипотека килешүе шартларында башка торакка күчерү перспективасы борчу тудыра һәм бу аңлашыла да. Безгә гражданның авария хәлендәге торактан күчерелә торган һәм социаль ипотека шартнамәсен төзегән мөрәжәгатчеләр килә, авыр матди нигезләмә аркасында айлык түләүләр күләмен киметүдә ярдәм итүләрен сорап мөрәжәгатчеләр итәләр. "Татарстан Республикасы Президенты каршындагы Дәүләт торак фонды" коммерцияле булмаган оешмасы тарафыннан социаль ипотека килешүе буенча бурычлары булган гражданның дөгъвалар бирү практикасын исәпкә алып, аларны түләү турындагы таләпләр белән әлегә мәсьәлә "авария ясаучылар" өчен генә мөһим түгел. Ул социаль ипотекада катнашучыларның барысы өчен дә актуаль.

Гаилә хәле белән бәйлә рәвештә булачак фатир өчен түләүләр гаиләнең жыелма керемнән шактый өләшен тәшкит итә башлады, шуңа бәйлә рәвештә без үз докладында, өстәмә финанс ресурслары барлыкка килгәндә, торак урынны алга таба сатып алу хокукын саклап калу өчен наем шартларында социаль ипотека катнашучыларына тапшырыла ала торган нигезләренә исемлеген киңәйтү мөмкинлеген карарга тәкъдим итәбез.

Безнең адреска эксплуатациягә кертелгән аерым йортларның социаль ипотека программасы буенча төзелешнең түбән сыйфаты турында әледән-әле шикаятчеләр килә. Шуңа ук вакытта подряд оешмалары гражданны судка мөрәжәгатчеләр итәргә мәжбүр итә торган гарантияле хезмәт күрсәтүдән читләшкән очраклар да бар. Гражданның таләпләре нигезле дип таныла, әмма кешеләр нервларын, вакытын һәм акчаларын сарыф итә. Сорау яңа подряд оешмаларын жәлеп итү юлы белән хәл ителә, әмма элеккеге намуссыз төзүчеләр, безнең карашка, киләчәктә объектлар булса, берничә алынмаган процент аркасында күңелсезләнмәчәк. Шуңа бәйлә рәвештә социаль ипотека программасы буенча подрядчы оешмаларны социаль ипотека программасы буенча яңа торак йортлар төзелешенә жәлеп итмәскә кирәк.

элегрәк төзелгән йортларга гарантияле хезмәт күрсәтү йөкләмәләре үтәлми.

Докладның «торак» бүлегендә кайбер нәтижәләр һәм тәкъдимнәр аерым муниципаль берәмлекләр территориясендә урнашкан проблемалы хәлләргә кагыла. Шуларның берсе - магистраль торбаүткәргечләренә сак зоналары чикләрендә урнашкан жир кишәрлекләренә индивидуаль торак йортлары төзү өчен отвод, ул соңыннан аларны эксплуатацияләүче оешма тарафыннан суд тәртибендә жиңмерү турындагы таләпкә китерә.

Докладның аерым бүлегә республика гражданнының сәламәтлеген саклауга багышланган. Демографик вәзгыятьтәге уңай тенденцияләр, югары технологияле медицина ярдәмен, тернәкләндерү медицинасын үстерү белән

беррэттэн, гражданнарның сәламәтлекне саклауга хокукларын яклау өлкәсендә дөүлэт гарантияләрен көчәйтү таләп ителә.

Медицина өлкәсенә кагылышлы авырлыклар татарстанлыларның шактый санына кагыла. Алар арасында: бала тудыру бүлекләрен ябуга бәйле рәвештә медицина ярдәменә хокукларны гамәлгә ашыру аерым муниципаль республика берәмлекләре, медицина яшәү урыныннан учреждениеләр, дарулар мәсьәләләре гражданнарны тәмин итү, амбулатория линиясе челтәре эшчәнлеген тәмин итү.

Медицина ярдәмен тиешле бюджет акчалары, иминият кертемнәре, башка керемнәр исәбеннән алу гражданнарның конституциячел хокукы булып тора. Шул ук вакытта медицина учреждениеләрендә булмау сәбәпле, авыруларның туганнары тарафыннан дару препаратлары сатып алу очраklары юкка чыкмаган. Мондый фактлар Азнакай, Аксубай, Алабуга, Яшел Үзән, Мамадыш, Нурлат районнарында, Чаллы шәһәрендә теркәлгән.

Телефон һәм электрон элемент чаралары кулланылуга карамастан, амбулатория-поликлиника челтәре белгечләренә (педиатр, невролог, кардиолог, окулист, эндокринолог) язу проблемасы элеккечә үк бар. Әлбәттә, күпчелек дәрәжәдә эшләрнең мондый торышы медицина оешмаларының кадрлар белән тәмин ителмәве факторын тудыра, әмма бу гражданин жылкәләрен жыерып түләүле клиникага барсын өчен сәбәп түгел дип уйлыйм. Мөгаен, республика муниципаль берәмлекләренәң жирле үзидарә органнары белән берлектә кадрлар жәлеп итү турындагы оешма житәкчесенә уйланырга сәбәп булгандыр.

Хезмәт күрсәтү буенча борчу тудыра дәвалау-профилактика учреждениеләрендә баш мие кан әйләнеше нык бозылган авыруларга медицина ярдәме күрсәтү. Безнең карашыбызча, сәламәтлек саклау учреждениеләренәң неврологик бүлекчәләренәң ятак фондын киңәйтү хәзерге вакытта бик кирәк.

Татарстанда инвалидларның тулаем Россия Федерациясенә хас актуаль проблемалары кала бирә.

Кызганычка каршы, физик мөмкинлекләре чикләнгән затларны реабилитацияләүнең техник чаралары белән вакытында тәмин ителмәгән очраklар массакүләм характерда була. Ичшиксез, инвалидларны тернәкләндерү чаралары белән йөз процент тәмин итү тиешле финанслау вакытында гына мөмкин. Әмма сатып алынган тернәкләндерү чараларын кайтаруны оештыру шулай ук камилләшүне таләп итә.

Инвалидлар өчен һәрвакытта да инфраструктура объектларыннан файдалана алмыйлар. Кайвакыт әлегә төркем вәкилләренәң хокукларына ихтирамсызлык белән очрашырга туры килә.

Мәсәлән, "Пятерочка" сәүдә үзәгенәң сәламәтлеге мөмкинлекләре чикләнгән кешеләр өчен парковка урынында кар өелгән. Участокны чистарту безнең тыкшынутдан соң башкарылды инде.

Ел дәвамьнда жәмәгать ярдәмчеләре, кызыксынган дөүлэт органнары, жирле үзидарә органнары һәм жәмәгать оешмалары белән берлектә инвалидлар өчен парковка урыннары оештыру буенча тикшерү үткәрелде. Үткәрелгән эш нәтижәләреннән берсе - Казан шәһәре буенча ЮХИДИ бүлегенә инвалидлар өчен парковка рөхсәтләре турында мәгълүматлар алу. Әлегә чара, аерым алганда, инвалидларны дәрәс булмаган машина кую өчен штрафка тарткан очраklардан

качарга мөмкинлек бирэ ала.

Инвалидларның инфраструктура объектларына тоткарлыксыз кереп йөрү хокукын бозу фактларының урыны булуын исәпкә алып, республиканың башка шәһәрләрендә дә безнең тарафтан Эчке эшләр министрлыгының Татарстан Республикасы буенча ЮХИДИ идарәсенә жирле үзидарә органнары белән берлектә инвалидлар булган транспорт чараларының бердәм республика электрон реестрын төзү мәсьәләсен карарга тәкъдим ителә.

Узган елда мәжбүри тоту урыннарындагы затларга һәм иректән мәхрүм итү урыннарыннан азат ителгән затларга карата кеше һәм граждан хокукларын һәм ирекләрен саклауда ярдәм күрсәтү эше дәвам итте.

Докладның әлеге бүлегендә без авыр авыру белән бәйле рәвештә хөкем ителгәннәрне азат итү проблемасына игътибар итәбез. Моннан тыш, хөкем ителгәннәрнең шикаятләре, шулай ук аларның төзәтү учреждениеләрендә хокукий ярдәм көне кысаларында мөрәжәгатә белән эшләү безгә иректән мәхрүм итү урыннарында жәза үтәүче ятим балалар арасынан затларның торак хокукларын гамәлгә ашыру гарантияләрен көчәйтүгә юнәлдерелгән өстәмә чаралар күрүнең максатка ярашлы булуы турында нәтижә ясарга мөмкинлек бирә. Тиешле тәкъдим Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгына, Россия Федерациясенә Татарстан Республикасы буенча Идарәсенә һәм жирле үзидарә органнарына адресланган.

Хөрмәтле депутатлар һәм чакырылган кунаклар!

Алдагы еллардагы кебек үк, безнең тарафтан эшлэнгән зур эш катламы дәүләт органнары, Дәүләт Советы депутатлары, жирле үзидарә органнары, фәнни берләшмәләр һәм граждан жәмгыятә институтлары белән тыгыз хезмәттәшлектә гамәлгә ашырылды. Тормыш эшчәнлегенең мөһим өлкәләрендә кеше һәм граждан хокукларын һәм ирекләрен тәмин итүгә һәм яклауга юнәлдерелгән чаралар күрү уртак эшнең мөһим нәтижәсе булды. Бу эш булмаса, доклад проектының эчтәлегә дә берәз башкачарак булыр иде - зур спектр белән. проблемалы һәм хәл итү перспективалары булмаган вәзгыять буларак характерлана. Тәкъдим ителгән тәкъдимнәр дә агымдагы елда гамәлгә ашырылып дип ышанам.

Мәгълүмат өчен, Татарстан Республикасында Кеше хокуклары буенча вәкаләтле вәкилнең «2016 елда Татарстан Республикасында кеше һәм граждан хокукларын һәм ирекләрен яклау турында» докладының тулы тексты белән вәкаләтле вәкилнең рәсми сайтында танышырга мөмкин (ur.ch.tatar.ru).

Игътибарыгыз өчен рәхмәт!